

ÖĞRETMENLİK UYGULAMASININ ANLAM VE KAPSAMI

Dr. Sefer Ada*

GİRİŞ

Bir eğitim sistemindeki başarı, o sistem içindeki öğrenci ve öğretmen arasındaki etkileşim sürecinin durumuna bağlıdır. "Bu nedendir ki öğretmenler bir ülkenin gelecekteki insan gücüne zihinsel yapı, beceri ve davranış bakımından yeni bir biçim veren insan mimarları olarak kabul edilmektedir." Bunun için öğretmen gerekli bilgi ve beceriler ile donatılmadığı zaman onarılması imkânsız yaraların ortaya çıkmasına sebep olur. Örneğin: Bütün Türkiye'de, orta dereceli okullarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan programların uygulanmasına rağmen, bazı okullarda görülen başarısızlık anlamlıdır. Örneğin: "Öğrenci seçme ve yerleştirme merkezi" (ÖSYM) tarafından hazırlanan, 1989 Üniversite sınav sonuçları değerlendirmelerine göre, Afyon Bolvadin Ticaret Lisesi ve İzmir Kemal Paşa Kız Meslek lisesinde geçen öğretim yılında mezun olan öğrencilerden hiçbiri ne birinci ne de ikinci basamak sınavına göre herhangi bir yüksek öğretim kurumuna giremediler. Öğrencinin başarısını artırmak için, eğitim-öğretimin temel taşı olan öğretmenleri, çağın bilgi ve becerileri ile donatmak gerekir. Bunun için öğretmenin bilgili olması tek başına bir anlam ifade etmez; bildiğini aktarabilme, onu öğrencinin yaşantısının bir parçası haline getirebilme ustalığına, sahip olabilmelidir. Bu durum, öğretmenin eylem yetenekleri ile doğrudan ilgilidir. Yani, öğretmenin şahsiyeti, sözlü ve sözsüz ifade yeteneği, sosyal eğilimleri / sosyalleşme sürecinde kazandığı değerler ve öğrenci olarak geçmişte geçirdiği öğretim tecrübeleri.

Bu da öğretmenlik uygulamasının önemini artırmaktadır. M.E.B. Avni Akyol'un da ifade ettiğine göre "Eğitim, yaşama sevinci veren, ümidi ve güveni artıran davranışlar toplamıdır." Kısaca öğretmenlik bilmeyi bildiğini sevgi ile yoğurarak öğretmeyi gerektiren bir meslektir.

* M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Elemanı.

UYGULAMA ÇALIŞMALARININ AMACI

Ortadereceli okullara öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültesinin 8. sömestrisinde bir aylık uygulama çalışmalarına katılan son sınıf öğrencileri, ileride atılacakları mesleğin ilk uygulamasının gerektirdiği etkinliklere katılmaları öğretimin başarısı bakımından ayrı bir önem taşır.

"Öğretmenlik mesleği için temel hususlardan biri, ileride öğretmeni olacağı branşın gerektirdiği temel bilgileri içeren-Alan Bilgisi-, diğeri ise, bu bilgiyi eğitim ortamında öğrencilere yeterli ve etkin bir şekilde verme yeteneğini geliştirmeyi içeren-Meslek Bilgisidir". Alan dersleri yanında öğretmenlik sertifikası derslerindeki zorunlu olarak alan Eğitim Fakültesi Öğrencileri bu teorik bilgilerini öğretebilme becerisine dönüştürebilmeleri ve ortaöğretim okullarını tanıyabilmeleri bakımından katılmış oldukları uygulama çalışmaları son derece önem taşımaktadır.

"UYGULAMA ÇALIŞMALARINDAKİ HEDEFLERİN HİYARARŞİK DÜZENİ ŞU ŞEKİLDEDİR"

ULAŞILACAK TEMEL AMAÇLAR GELİŞTİRİLECEK KAVRAM	8- Uygulamayla gösterilmiş mesleki beceri
	7- Mesleki kararı verme
	6- Sezgi-muhakeme
	5- Mesleki anlayış
	4- Öğrenmeyi yönetmek için gerekli beceriler
	3- Konuya nüfuz etme
	2- Taklit
	1- Değerlendirme

Bu hiyararşik düzen içerisinde istenilen hedefe ulaşabilmek için; o zamana kadar öğrenmiş olduğu teorik bilgileri uygulama şansını elde etmesi yanında, ilk defa öğrenen biri olmaktan çıkıp öğretmen biri olma pozisyonuna geçecektir. Yani fonksiyonel olma olanağına kavuşması için öğrencilerin özelliklerini öğretmenlik sertifikası derslerinin ışığı altında tanıma imkânına kavuşacaktır. Öğretmenlik mesleği ile ilk defa bu uygulama çalışmaları ile karşılaşıya kalan adayın bu izlenimleri olumlu ise

bu onun ilerdeki başarısını da etkileyecek, olumsuz izlenim mesleği girmeyi engelliyebileceği gibi meslekten kopmaya ve bu meslek dışındaki işlere yönelmeye sebep olabilir. Bunun için de uygulama çalışmalarından önce meslekî motivasyonun fakültelerde kazandırılması önem taşır.

I. UYGULAMA ÇALIŞMALARINA KİMLER KATILMALI

Bir öğrencinin uygulama çalışmalarına katılabilmesi için son sınıfta olması yeterli değildir. Uygulama çalışmalarına katılacak adaylardan aşağıdaki özelliklerin de bulunması gerekir.

1. Önce alt sınıfların alan derslerinden başarılı olması gerekir. Alan derslerinin bir kısmından başarısız olan aday kuramı uygulamaya nasıl dönüştürebilecek. Başka bir ifade ile ilgiyi nasıl yaşantıya dönüştürüp öğrencilerin davranışlarında değişikliğe sebep olacaktır.

2. Öğretmenlik formasyon derslerinden başarılı olmayan aday alan derslerinden başarılı olsa bile öğretebilme becerisini nasıl gerçekleştirecektir. Bu da genel ve özel öğretim alanındaki kaynaklardan gelen metot görüşü kazanmasına bağlıdır. Öğretmenlik formasyon dersleri adayın kendi metot görüşü ile branş derslerinin kaynaştırılmasına sebep olur.

3. Özel öğretim dersini almış ve başarılı olan adaylar, uygulamaya katılmalıdır. Çünkü özel öğretim öğretmen-öğrenme ilkeleri hakkında temel bilgiler kazanmasına ve bunun uygulamaya dönüştürülmesi için gerekli yaşantıları kazandırır.

4. Okul ve toplumdaki temel disiplin kurallarına ters düşen, bunları sürekli olarak çiğnemeyi alışkanlık haline getiren bir öğretmen adayının meslekî ve toplumsal uyumsuzluğunun öğrencilere yansması ileride telafi edilmesi güç sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Meslekî ve branş bakımından sosyalleşmeyen öğretmenlerin sürekli olarak disiplini bozma eylimi içinde olabileceğini gözden uzak tutmamak gerekir. Yapılan bir araştırmaya göre, İstanbul'daki okullarda görev yapan 40.000 öğretmenden 6.500'ü soruşturma geçirirken, okula devam eden 135.000 öğrenciden sadece 86'sı ceza gördü. Görüyorum ki çocuklarımız için gelecek güzel ve aydınlık aynı şeyi öğretmenler için de söylemek isterdim.

Bu rakamları tüm ülkemiz için genellemek elbette ki mümkün değildir. Ama bunu görmemezlikten gelmekte olanaksızdır. Bunun için baştan tedbir almak ve öğretmen adaylarını buna göre yetiştirmekte sayısız fayda vardır.

II. ÖĞRETMEN ADAYLARI UYGULAMA ÇALIŞMALARINDA HANGİ ETKİNLİKLERE KATILMALIDIR

Adaylar uygulama çalışmalarına katılmadan önce Eğitim bilimleri Bölümü Öğretim elemanlarının öncülüğünde stajın genel ilkeleri konusunda aydınlatılmalı, bu konuda zaman ve mekânın elverdiği oranda bir dizi seminerler düzenlenmelidir. Bu seminer çalışmalarında; Milli Eğitimin Temel amaçları ayrıntılı bir biçimde anlatılmalı, ayrıca ortaöğretim kurumlarının amaç ve faaliyetleri hakkında temel bilgilerin yanında okul ve yönetim, bu kurumların işleyişleri ile ilgili bilgiler verilmelidir. Bütün bu ön çalışmalardan sonra öğrenci uygulama yapacağı okulda aşağıdaki etkinliklere katılmalıdır:

1. Okulu tanıma, inceleme ve gözlem.

Bu da iki şekilde yapılabilir.

"a) direk gözlemler, okul ve toplumu birinci elden gözleme, b) Reprodüksiyon gözleme, yeni ortamlar yolu ile laboratuvar okulları, sınıflar, gözlem odaları kabin bir yönlü görüntü veren camlar, sınıfta alınmış enstantapeles, olaylar, kapalı devre TV, film ve teyp."

Tanıtma ve gözlem çalışmalarına katılacak olan adayların bir teftiş havası yaratacak davranış ve tutum sergilemekten özellikle kaçınılmalı, bunun öğrenme amacına yönelik olmasını unutmaması gerekir.

2. Aday, alanı ile ilgili çeşitli derslere rehber öğretmenin gözetiminde girmeli, dersleri dinlemelidir.

Aday öğretmen dersleri dinlerken, ders öğretmenin sınıf içindeki öğrencilerle etkileşimi, ders öğretmenin ders planı hazırlaması, bu plan dahilinde konuyu sunuş biçimi ders öğretmenin konunun özelliğine göre yöntem seçimi, bütün bunların yanında öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmek için ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapıldığını gözlemelidir.

3. Alanla ilgili dersleri anlatma.

Ders anlatmadan önce konuya ilişkin günlük ders planının öğretmenin gözetiminde hazırlanması "öğretim planları, öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili evrelerin ve lüzumlu hususların önceden tasarlanması ve tespit edilmesidir". (8)

Hazırlanacak ders planı ile ilgili temel yaklaşım Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 25-05-1981 tarih ve 328.20/81 prog. 3817 sayılı kararında uygun olmalıdır.

Ders plânı hazırlarken aşağıdaki noktaları gözönünde bulundurmak gerekir:

- a. Hazırlık.
- b. Bilginin takdimi.
- c. Uygulama (anlatım etkinliğinin gerçekleşmesi).
- d. Değerlendirme (İşlenen konuya bağlı olarak, öğrencilerin edindiği bilgilerin ölçülmesi).
- e. Kaynak, araç ve gereçler.

III. UYGULAMA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ KİM VE HANGİ KRİTERLERE GÖRE YAPILACAKTIR

Ortadereceli okullarda yapılan uygulama çalışmalarının başarısının tesbit edilebilmesi için, önce şu sorulara cevabın verilmesi gerekir. Niçin uygulama?

Uygulamada neler, ne zaman ve nasıl öğretilecek? Ne kadar öğretileceğini nasıl anlıyacağız? bu sorulara doğru cevap verilmediği takdirde uygulamanın önemini kavramak mümkün değildir. Bir aylık uygulama çalışmaları gereksiz bir faaliyet, bu zamanı da tatil olarak görme anlayışında olan öğrenci, katıldığı tüm etkinlikleri bir formalite olarak görürse uygulamanın ne faydası var? Öğretmen adayının uygulamanın gerekliliğine dört yıllık öğretim süresince inanması gerekir. Bunun içinde öğretmenlerin önce kendilerinin inanması, sonra öğrencilerin bu doğrultuda plânlı etkinliklere yönetmesi gerekir. Bir uygulama kesin verilere dayanacaksa, ölçmenin yapılması zorunlu olur. "Ölçme, genellikle bir niteliği nicilemek veya sayısal ifadelerle belirtmek anlamında kullanılır." Yani ölçme bir etkinliği gözleme ve bu gözlem sonucunu sayılar ya da başka sembollerle ifade etme faaliyetidir. Ölçmenin amacı, öğrencide oluşturulması düşünülen davranış değişikliklerinin ne derecede gerçekleştiğidir. Kısaca tesbit edilen hedeflere ulaşım ulaşılmadığını saptamak için ölçme yapılır. Hedef ise uygulamaya katılan öğrencilere kazandırılmalı istenen yeni davranışlar veya öğrencinin önceki davranışlarında oluşturulması istenen değişikliklerin tümüdür. "En az üç ana maksat için değerlendirme yapılır: 1- tanıma-yerleştirme, 2- biçimlendirme-yetiştirme ve 3- değer biçme". Bu değerlendirmeden amaç, öğrenci uygulamaya katılmanın ön şartlarına sahip midir? Eğer değilse, uygulama faaliyetini öğrencinin düzeyine göre ayarlamak mümkün olmaz.

IV. Değerlendirmeyi kim yapacak?

Uygulama etkinliklerinin değerlendirilmesi bir tek dersin değerlendirilmesinden daha karmaşık ve daha çok kişinin işbirliği ile gerçekleşmelidir. Değerlendirme öğrencinin okuduğu bölümü temsilen en az bir öğretmenin, öğretmenlik formasyon derslerini okutan bir öğretim elemanının ve bir de ortadereceli okuldaki branş öğretmenin katılımı gerekir. Bölüm temsilen katılan öğretmenin, 4 yıllık süre için öğrencinin, okuduğu dersleri özümleyip-özümlemediğini, öğretmenlik formasyonu öğretmeni, bu bilgilerin pedagojinin ilkeleri ışığında öğrencinin davranışlarında değişikliğe yol açıp-açmadığını, ortadereceli branş öğretmenide, adayın ortaöğretim müfredat programına uyum, yapıp-yapmama derecesini tesbit etmek için değerlendirmeye katılmak ve notlar önceden tesbit edilecek kriterlere göre ya ayrı ayrı yada birlikte verilmelidir.

Değerlendirme 100 puan üzerinden yapılmak ve değerlendirmede; öğrencinin genel nitelikleri (kılık-kıyafet, okul çalışma düzenine uyum, okul yönetim ve arkadaşlara karşı uyumu) derse hazırlık, (plân yapma başarısı, araç ve gereçleri sağlama başarısı, ders öğretmeni ile işbirliği yapma başarısı) dersin işlenişi; (kullandığı yöntem, dili kullanma, konuyla yaşam arasında bağıntı kurma, zamanı değerlendime) faktörleri dikkate alınmalıdır.

SONUÇ

Öğretmenlik uygulaması, adayları fiilî olarak öğretmenliğe hazırlayan bir amaca yönelik olduğu için, Fakülte ve ortadereceli okulların bu konuda işbirliği yaparak, mesleği tanıma ve sevmeye yönelik etkinliklere yer vermeleri ve bunun için olumlu ortam hazırlamak gerekir.

Okulda öğretilen bilgilerin anlamlı olması uygulamada gösterilen başarıya bağlıdır. Bunun için, uygulama öğrenilen kuramsal bilgilerin eğitim-öğretim görevleri içinde gerekli davranışlar geliştirme olanağı sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

Alkan, Cevat, *Öğretmenlik Uygulamaları*, Yargıcıoğlu Matbaası, Ankara 1987,

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi Reh. D. 426. Özel Öğretim Uygulamaları Yönergesi, Trabzon. 1989.

Karagözođlu Galip. "Öğretmen yetiştirme Grubu Çalışmalarına Yardımcısı Olmak Amacıyla Hazırlanan Düzüman", XII. Millî Eğitim Şurası, 12-18 Temmuz 1988

Kocaçınar, Muhip. *Genel Öğretim Metodu*, İzmir EğitimEnstitüsü Ders Kitapları Yayınları, İstanbul 1969.

Milliyet Gazetesi 7.12.1989.

Sabah Gazetesi 20.11.1990 ve 27.12.1990.

Tekin, Halil., *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Mart Matbaası, Ankara 1977.

Turgut, M. Fuat., *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Nüve Matbaası, Ankara 1977.